

N:o 27.

Af herr **P. G. Petersson** i Brystorp, om ändrad lydelse af § 14
Friksdagsordningen.

Ett folks representation åligger som dess viktigaste uppgift att med oafslätlig uppmärksamhet följa tidsutvecklingen och med hänsyn dertill söka så ordna statens förhållanden, att icke snabbt och kraftigt framåtskridande finner rum på några af dess områden, under det samtidigt de fordringar på reformer äfven inom andra, som af detta framåtskridande måste bli en nödvändig följd, underkännas och tillbakavisas, och af denna orsak söndringar och missförhållanden uppstå inom samhället, hvilka, alltid olyckliga, kunna, om de ej i tid beaktas, föra till för dess lugna utveckling farliga omstörtningar. Orsakerna till de öfverklagade felen i samhällsordningen hos oss i vår tid äro också att söka deruti, att, under det utvecklingen rör sig ofantligt mycket snabbare nu än förr på alla områden, der individens fria initiativ eger en större betydelse, man likväl vill åt våra viktigaste rättsförhållanden tillförsäkra en stabilitet, hvars berättigade fortvaro man mäter med gamla tidsmätt, som på de flesta andra områden redan förlorat all giltighet.

I ett land, hvars representation icke till sin fulla betydelse uppskattar den uppgift vi här framhållit, der som följd häraf förbrukade former envist bibehållas i strid med nya uppfattningar, skola de olyckliga följderna af denna politiska kortsynthet icke uteblifva.

Ett lugnt framåtskridande skall alltmer förbytas i en af förbittrade partistrider beroende osäker utveckling, hotad omvexlande af omstörtning och reaktion. Till skilda synsmål, om hvilka endast meningarne äro delade, skola komma stridiga rättskraf, söndrande personer och klasser i fiendskap — en fiendskap, under hvars inflytande tanken på allmänt väl allt för lätt får vika för känslan af enskilda oförrätter.

Af alla de fordringar på omgestaltning af bestående rättsförhållanden, som blifva en följd af framåtskridandet i kultur, finnes ingen, som kan i betydelse ens närställas med krafvet på utvidgad politisk rätt i mån af flyttad kulturståndpunkt hos ett helt folk eller klasser deraf, och härmed på ett fortgående utjemnande af dessa politiska företrädesrättigheter, som ju alltid måste medgifvas icke stå väl tillsammans med en högre grad af kultur hos ett folk. Att söka i denna fråga väl varsamt men oafslätligt följa tidens utveckling så, att icke politisk rätt alltmer antar natur af klassprivilegium, är i dubbelt hänseende viktigt. Det är här icke blott ett befogadt rättskraf hos folket, som, då det gjort sig känt och erkänt, måste beaktas, utan tillmötesgåendet af detta rättskraf innefattar äfven villkoren för att alla folkets öfriga fordringar och synsmål skola kunna erhålla en både fullt opartisk och fullt sakkunnig behandling, och utgör således den nödvändiga förutsättningen för att representationen skall kunna fullt beakta de olika verkningar, som ett framåtskridande, nu vida snabbare och mångsidigare än föregående tidens, medför på olika samhällsområden, och de skilda kraf på reformer, som häraf måste blifva en följd.

En minoritets-representation, äfven så ytterlig som vår, kan, om än genom den hvarken utvecklas eller tillgodogöres folkets hela andliga kraft, dock förefinnas, utan att dess skadlighet gör sig till fullo bemärkt, så länge det stora orepresenterade flertalet af folket icke nått den bildning, att det, ehuru tillbakahållet af sin rättslösa ställning, likväl börjar vända sin uppmärksamhet åt allmänna angelägenheter och urskilja det nödvändiga sammanhanget mellan dem och egna intressen — eller till och med än längre, om de magtegendes åtgärder åtminstone icke gifva de orepresenterade klasserna alltför känbar anledning att betvifla den opartiskhet och oegennyttia, hvarmed de begagna sig af sin magtställning.

Har emellertid folkets flertal nått den bildningsståndpunkt, att det fullt känner det orättvisa och nedsättande i det omyndighetstillstånd, hvori det hållits och fortfarande hålles af ett privilegieradt fåtal, kan det icke längre åtnöjas med denna rättslösa ställning i samhället, får det icke heller utan att göra sig sjelft ärelöst; har det, med goda skäl eller icke, börjat misstro

oegennyttan af andra klassers förmynderskap, måste det söka skydda sina intressen, om det icke är ett fegt folk.

Begge dessa betydelsefulla förändringar hafva hos vårt folk inträddt och inträddt samtidigt, och i följd häraf har frågan om en reform af nuvarande bestämmelser vidkommande politisk valrätt plötsligt vuxit till den betydelse, att den nu obestriddt intager främsta rummet på dagordningen för det öfvervägande flertalet af svenska folket, är en fråga som gäller dess egendom, dess ära, dess framtid. En representation, som likväl upprepadt underkänner dess betydelse, skall derigenom endast sjelf ge det starkaste beviset för behovet af ändring af grunderna för denna representations utseende.

Det är en allvarlig sak, en samvetssak för hvarje representant, att söka göra sig väl reda för, om de rörelser, som framträda hos folket, äro af tillfällig och öfvergående natur, eller om de ega en djupare grund, äro bärare af rättsfordringar, som äro en nödvändig följd af den nådda tidsutvecklingen och härmed äfven en nödvändig förutsättning för ytterligare framåtskridande, och hvilkas kraft därför endast skall ökas af motstånd. I förra fallet är ett temporiserande fullt berättigadt, i senare är det alltid skadligt, ofta farligt. Det är politiskt välbetänkt att ge i tid och med god vilja före tvånget hvad man ändå alltid måste ge. Fordringarne skola endast ökas med uppskofvet, ändringen följaktligen komma att medföra mer djupgående rubbningar i bestående förhållanden, misstro och klasshat hinna slå djupare rötter och lägga grund för olyckliga söndringar inom samhället, som ett sent, om än större medgifvande icke längre kan bota, minst om det äntligen beviljats på kanske än sämre motiv, än det förhållits. Att redan på förhand genom de skäl och det sätt, på hvilket man söker undgå en reform, förverka de bästa följderna deraf och ge ökad inflytande åt de orsaker, som kunna göra den skadlig, äro de vanliga följderna af att förblanda sjelfvisk envishet med politisk vishet, en, som historien visar, icke ovanlig, ändock aldrig ostraffad förvexling.

Hvarje under senare tid inom svenska representationen framlagdt förslag till nedsättning af nuvarande valcensus till Riksdagens Andra Kammare har af dess Första Kammare lemnats utan allt afseende. De skäl som härför öppet angifvits hafva varit, att denna kammares majoritet icke tilltrött någon del — icke ens de öfversta lagren — af det stora orepresenterade flertalet af svenska folket att vara i besittning af den bildning och den omdömesförmåga, som man ställt som villkor för valrätt, och att samma flertal i följd af en ekonomiskt ogynnsammare ställning icke ansetts kunna egna allmänna angelägenheter den tid och det intresse och således häruti förvärfva den sakkun-

skap, man antagit vara en nödvändig förutsättning för rätt att deltaga i vården af dem genom utseende af ombud. Utom dessa skäl hafva äfven andra, byggda på en ännu ofördelaktigare föreställning om hela det mindre bemedlade flertalet af vårt folk, och dessa senare skäl helt säkert i betydligare grad än de förra, varit inverkan på Första Kammarens beslut, om de än icke lemnats främsta plats bland motiven därför.

Den sjelfständighetsrörelse, som företrädesvis hos kroppsarbetarklassen annorstädes och äfven hos oss framträdtt med nya och i flera fall högt satta fordringar, har för mången framstått som en företeelse af så ny och oväntad och därför af så samhällsvådlig art, att man känt sig uppfordrad att söka tillbakahålla den genom absolut förvägran, utan någon hänsyn till dess berättigande, af hvarje medgifvande, som kunde öka denna klass' betydelse och inflytande i staten. Arbetarklassens intressen, i fråga om tull på dess viktigaste lifsförnödenheter skiljaktiga från den representerade jordbrukarklassens, synas äfven hafva påverkat icke så få representanter för denna klass att under senaste tid skifta åsigt i fråga om en reform, hvaraf landets allmänna intressen — hvilka i detta fall för närvarande så lyckligt sammanfalla med egna — kunde anses hotade.

Befogenheten hos de tvenne första af nu anförda skäl synes det vara på tiden att underkasta en verklig granskning; det sista åter är ett så påtagligt bevis för rättsligheten af de reformkraf, det skulle underkänna, att alla kommentarier dertill måste anses öfverflödiga.

Man har icke framlagt någon bestämd definition på den medborgerliga bildning, som borde förutsättas som kompetensvilkor för deltagande i val af ombud till Riksdagens Andra Kammare. Fordringarne härutinnan äro således allt fortfarande sväfvande och dertill, än olyckligare, helt och hållet beroende af just de klassers subjektiva godtycke, hvilka genom en förändring af nuvarande förhållanden skulle kunna befara att förlora i politiskt inflytande. Får man emellertid bestämma måttet af dessa fordringar efter objektiva grunder, torde det icke rättvisligen kunna ställas högre, än att de motsvara den bildning, som faktiskt förefinnes hos flertalet medlemmar af den klass, hvars representanter för närvarande utgöra Riksdagens majoritet; och i så fall lär man icke kunna förneka, att ju äfven flertalet af de kommunalt röstberättigade af arbetarklassen mycket väl hinna upp till detta mått. Att för medgifvande af valrätt åt orepresenterade på dem ställa fordran af en mer omfattande och bättre bildning, än flertalet af de representerade innehar, ger icke vitsord om opartiskhet hos den elitförsamling, af hvilken man dock

borde obetingadt kunna förvänta ett fullt samvetsgrant afvägande af villkoren för medgifvande af orepresenterade klassers rättsfordringar.

För öfrigt är det ju en obestriddig sanning, att just vår egentliga folkbildning betydligt ökats så till omfattning som innehåll under de 25 år, som förflutit sedan senaste representationsförändring. Denna period har helt säkert härutinnan medfört större tillväxt än sekler under föregående tider. Nya bildningsanstalter, deraf flere tillkomna för att tillgodose folkets eget bildningssökande och på dess eget initiativ, hafva uppstått, gamla hafva i väsentlig mån ökats och utvecklats; vår fullt ordnade, vida berömda folkundervisning kan först hafva visat sina verkningar hos den nuvarande generationen. Nya, ytterst lättade samfärdsmedel, som fortskyndat landets materiella utveckling i förut okänd grad, hafva icke heller kunnat blifva utan inflytande på spridningen af nya tankar och uppfattningar och härigenom på folkets andliga utveckling. Den mäktiga folkrörelse, som framträdte under senare tid och som fört till meningsbrytningar i religiösa, sociala och sedlighetsfrågor, har dock, hvad dom man än från olika ståndpunkt och med olika synskärpa må fälla om dessa en ny tids nya utvecklingsformer äfven på andligt område, nödgat folket till pröfning af vidt skilda åsikter i många af lifvets allra viktigaste frågor, och denna pröfning kan icke och har icke heller blifvit utan betydelse för dess andliga utveckling. Den har fört icke få till nybörjarens misstag kanske, men den har fört många från eftersägande till eftertanke — det är till första steget på väg till verklig upplysning.

Öfverskådar man opartiskt den senaste tidens kulturarbete, uppskattar dess resultat efter de svårigheter det haft att öfvervinna, måste man medgifva, att det onekligen varit kraftigare och betydelsefullare inom samhällets lägre lager än inom dess högre. Det har förändrat dessa klassers inbördes afstånd icke blott i bildning utan äfven i socialt hänseende, och det är denna förändring, som med nödvändighet kräfver att erkännas äfven i lag. Sker ej så, har kulturen närmat dessa klasser blott till en strid in på lifvet.

Ansåg man sig kunna träffa den för full medborgarrätt erforderliga bildningskompetensen vid 800-kronorstrecket för tjugufem år tillbaka, måste man — om man annars icke tror sig just på detta område kunna ostraffadt lemna utan allt afseende så väsentliga förändringar i våra kulturförhållanden, som dem vi påvisat — medgifva, att detta streck kan sänkas till 500 kronor, eller så att hvarje kommunalt röstberättigad man äfven får ega politisk rösträtt, utan att valmanscorpsen så i fråga om politisk insigt som intresse kommer att stå lägre nu än då.

Det skäl, man från bristande bildning och intresse för allmänna ange-

lägenheter hos folket velat hemta för dess fortfarande kvarhållande i politisk omyndighet, har därför för hvarje opartisk dömande förlorat den giltighet det möjligen förut egt. Det är icke längre ett skäl, utan en förolämpning — en förolämpning kastad i ansigtet på mer än $\frac{9}{10}$ -delar af svenska folket!

Men man torde äfven af andra orsaker, än den vi hittills berört, böra vara betänksam att längre vidhålla detta bildningsstreck; det är af art att för all framtid hota att omöjliggöra hvarje reform af nuvarande förhållanden. Tillerkänner man det full giltighet nu, finnes alldeles icke större utsigt för framtiden, att de oreprresenterade klasserna skola lyckas fylla fordringarne i den politiska mogenhetsexamen, de under de representerades censurskap skola underkastas — sannolikt mindre. Det är icke ens säkert, att verkligt goda insigter, som ju alltid betinga ett större inflytande, icke kunna än mer öka svårigheterna att vinna tillfälle att göra dem gällande; i synnerhet som det icke lär vara att förvänta, det ensidiga klassintressen modererats å någondera sidan under inflytandet af en fortsatt och förbittrad klasskamp.

Det ligger något lika falskt som förhatligt i denna majoritetslogik: att tillerkänna sig sjelf, sin egen klass, men fränkänna andra omdömesförmåga — hvilken klass än må tillämpa den. Mensklighetens utvecklingshistoria ger icke vitsord åt samhällets högsta klasser för en större sannsyn i fråga om genomgripande reformer vare sig på religiöst eller socialt onråde; det är icke ur dem, som mensklighetens störste reformatorer utgått, icke de, som varit banbrytare för tidens nya sanningar. Något klassmonopol är och blir sanningen dock icke, om man än upprepadt dekreterar så.

Det är farligt för ett folk att underskatta bildningens värde, men det är icke mindre farligt att öfverskatta den, särdeles som vilkor för politiskt berättigande. Såsom oeftergiftigt vilkor för att en högre bildning skulle medföra större eller uteslutande politiskt inflytande, måste förutsättas, att denna bildning är af beskaffenhet att göra sina innehafvare skickade att lika nitiskt och klarsynt handhafva oreprresenterade klassers intressen, som sina egna; att den i fråga om egna fördelar höjt dem till en opartiskhet och oegennyttia, till hvilka rättslösa motståndare kunna med så obegränsadt förtroende vädja äfven i ömsesidiga tvistemål, att det för dem utesluter behovet af egen talan. Historien ger emellertid alldeles icke sitt vitsord för, att kunskaper, lika litet som hög samhällsställning eller förmögenhet, någonsin varit ett tillförlitligt preservativ mot det egna intressets allt för stora inflytande i gångna tider, och lika litet kan

ett dylikt vitsord hemtas från erfarenheten om den närvarande tidens förvecklingar och klasstrider.

De fordringar vi ställa på erkännande af bildning äro ofta i hög grad vilseledande, och äfven vårt bästa vetande, der det verkligen förefinnes, är i så många fall och icke minst i sociala frågor — lösa hypoteser, som skifta med tiden och i alla fall försvinnande ringa mot hvad vi icke veta, hvad vi icke hunnit fram till. Om okunnigheten förer till misstag visar erfarenheten, att äfven bildningen medför fara af missuppfattningar, ehuru af motsatt art. Kulturen har upprepade gånger hos skilda folk urartat ju äldre den blifvit; vetandet har stelnat i innehållslösa formler, sanningen blifvit död och dödande auktoritetstro, tankeöfningen afsett att utveckla en sakförarefärdighet att, med förlorande af alla högre synsmål, försvara hvad tanken aldrig undersökt; form har alltmär skymt bort betydelsen af innehåll, medlen blifvit viktigare än ändamålet, och den högre bildningens representanter visat sig mer än andra vara i saknad af den fördomsfrihet och framsynthet, som ju borde vara frukter af en bildning, som vetat rätt tillgodogöra sig förgångna tiders erfarenhet, icke stannat vid att beundra deras förbrukade former. Våga vi alldeles fritaga vår egen högre bildning, att icke äfven den i flera fall företer dylika sjukdomssymptom?

En lägre bildning har icke hunnit fostra dessa fel. Dess innehafvare ega därför ofta en mer omedelbar uppfattning af lifvets förhållanden, som medför, att de icke af fruktan att nödgas bryta förhårdnad form afhållas från att söka förverkliga afsedt innehåll: de hafva icke så tungt, ofta till trötthet, sysslat med medel, att de förlorat syn på ändamålet; de hafva icke inlärt och inlemt ett så fullständigt och starkt försvar för det närvarande, det bestående, att de icke kunna våga en förutsättning ens, att dock ju mycket kunde, borde vara annorlunda.

Af dessa skäl framgår, att det för en sund och allsidig samhällsutveckling måste vara af största betydelse, att skiljaktiga uppfattningar från olika klasser, grundade på olika lifserfarenhet och olika andlig utveckling, komma att i representantförsamlingen brytas emot hvarandra, utfylla hvarandras brister och rätta hvarandras fel och öfverdrifter, och som följd häraf samhällsordningens utveckling komma att *jemnare och närmare* följa utvecklingen hos medeltalet af folket. Den försigtighet, med hvilken man vill förebygga ett större inflytande på statens styrelse af mindre bildade klasser, torde därför icke vid närmare pröfning visa sig ega så utsträckt befogenhet som man vid ett ytligt betraktande kan vara villig att tillerkänna den.

Det är emellertid icke dessa bildningsskäl, som varit de tyngst vä-
gande för Första Kammarens upprepade afvisande af hvarje förslag till än-
dring i bestående valrättsbestämmelser; det är i vida högre grad skäl, som
redan derigenom, att de icke gerna fullt oförtäckt uttalas, måste berätti-
gadt väcka misstro mot sin giltighet. Hufvudskälet är de åsichter om
behofvet af reformer äfven i flere andra fall och särskildt i fråga om ar-
betarklassens sociala ställning, som man förmenar vara förherskande hos
den orepresenterade delen af vårt folk, och som man befarar att den, vunne
den ökad politiskt inflytande, skulle söka genomföra. Man har emellertid
härutinnan låtit frågan om individuella rättigheter komma i ett beroende
af frågan om individuella åsichter, som icke berättigadt kan finnas, och
man har derutöfver af för stor oro för egen maktställning och sociala
förmåner låtit förleda sig till mycket för långt gående öfverdrifter vid upp-
skattande så väl af den verkliga tillslutning sociala ytterlighetsåsichter vunnit
hos vårt folk, som om den betydelse dylika åsichter, byggda ytterst på ett
fullständigt underkännande af lagarna för lifvet och menniskonaturen, kunna
vinna, om de mötas med upplysning och rättvisa i stället för rädsla och
våld. I följd af misstag så om dessa åsichters spridning som betydelse,
har man än farligare misstagit sig om sättet att motarbeta dem; så olyck-
ligt, att man tillgripit det säkraste medlet att öka deras spridning och
hindra deras själf förstörelse, då man gett så stort erkännande åt deras be-
tydelse, att det förvanskade egen sund rättsuppfattning ända derhän, att
man trott sig kunna och böra förebygga befarade öfverdrifna anspråk ge-
nom att underkänna befogade rättskraf.

Det är en af alla känd erfarenhet, att en allt mer kringgripande
mächtig rörelse i vår tid framträdde inom kroppsarbetarklassen; en rörelse
som redan utöfvat ett betydande inflytande och helt säkert skall i fram-
tiden utöfva ett än större på våra samhällsförhållanden, och som, i följd
af de stora och svårlösta problem den skjutit fram på dagordningen, måste
erkännas vara vår tids vigtigaste företeelse. Det är därför för dem, som
nu äro i besittning af makten, en rent af tvingande uppgift att söka göra
sig fullt reda för den verkliga innebörden af denna folkrörelse, söka ärl-
ligt och sansadt fränkilja hvad som deri eger rättslig och fortfarande be-
tydelse från hvad som blott är tillfälligt och öfvergående, de sanningar,
från hvilka den utgår, från de misstag, hvilka den icke undgått — dess
följder bero af righeten af detta bedömande.

Denna rörelse är yttringen af ett nytt lif, som väckts af en ny tro
som segrande går genom världen, den tro, att äfven för folkets stora, förbi-

sedda flertal finnas högre och ädlare uppgifter att fylla i lifvet, än att blott tålmodigt skaffa för samhällets materiella behof, uteslutande blott förrät'ta dess ekonomiska grofarbete, under det att det skall, utestängdt från allt som ger lifvet ett rikare innehåll, lemna alla dess högre intressen att hägnas af andras vård, alla dess djupare spörsmål att lösas af andras tankar. Det är en sjelfständighetsförklaring, som ljuder allt starkare från allt flere håll, från allt flere munnar, och man lyssnar häpen, tveksam, och en orolig fråga sväfvat på allas läppar: hvadan kommer detta och hvar skall det sluta?

Det är en sanning, som, kanske mer blott känd än af alla klart fattad, ligger på djupet af och sanktionerar denna tidsrörelse, och hvars viktiga innebörd icke får underskattas, äfven om man i flere fall icke väl urskilt gränserna för dess giltighet. Den sanningen är; att liksom intet folk, kan icke heller någon klass deraf gå framåt till verklig upplysning och kultur, nå fram till en bättre samhällsställning förr, än den lärt sig tro på möjligheten af att genom eget arbete lemna det viktigaste bidraget till lösningen af denna uppgift, lärt sig tro på egen kraft, lärt sig fullt förstå, att den icke kan lyftas till egen kultur blott af andra klassers välvilliga bemödanden, ledas till sanning af andras tankar, skyddas för fel och misstag af andras förmyndarvård — utan att den måste gå sjelf, sjelf medveten om målet, sjelf ansvarig för eget öde.

Den första yttringen af en dylik vaknad sjelfständighetskänsla hos en samhällsklass måste framträda i tillvaratagandet af den rätt, den redan eger; den nästa i att söka tillvinna sig den rätt, på hvilken den anser sig ega väl grundade anspråk. Att söka i allt häfda sin rätt är icke för den — och är det icke för någon — att blott söka egoistiskt tillgodose egna fördelar; det är något annat och mer, det är att fylla en främsta pligt ej blott mot egen utan äfven mot alla andra samhällsklasser, för så vidt en förväntan om en lyckligare framtid för hela samhället icke kan grundas på andra förutsättningar, än ett allt fullständigare urskiljande och förverkligande af alla klassers rättsfordringar.

Ett folk af några få rika, men hvars öfvervägande flertal äro proletärer, är ett bittert fattigt folk; det är andligen lika fattigt, om bildningen och samhällsinflytandet monopoliserats af ett fåtal, om alla statens institutioner ordnats och allt fortfarande ordnas så, att denna bildning, detta samhällsinflytande icke kan komma flertalet till del. Hvilken verkligen en så hård, en så nedsättande dom oåterkalleligen för all tid öfver mensklighetens stora flertal? är det lifvets lag, eller är det vi, som alltför egoistiskt tolkat

den så? Det är om svaret på denna stora fråga, som tidens strid nu skall utkämpas.

Den tro, de framtidsförhoppningar, som äro de djupt liggande orsakerna till vår tids stora folkrörelse, kunna vi dock icke fördöma, om vi än icke i allt kunna lemna dem vårt erkännande. För oss måste berättigadt synas, att man sträckt sina förhoppningar för långt, längre än, med vår synvidd öfver menskliga förhållanden och lagarne för dem, är möjligt, att de någonsin kunna förverkligas; likasom att denna rörelse i flere fall visat sig vara åtföljd af fordringar, hvilkas rättsgrunder vi icke erkänna, af nya läror, hvilkas sanning vi icke tro. Men när har utvecklingen någonsin tagit något större steg framåt, utan att gamla villfarelser smugit sig med under ny form, nya sanningar af sina förkunnare öfverdrifvits till nya osanningar? Vårt folk — och det utgör härutinnan intet undantag från många andra — har uppfostrats till en djupt rotad tro på lagens förmåga att omskapa menskligheten och dess förhållanden genom ett tvingande ingripande i individens enskilda lif, från hans religiösa öfvertygelse ned till hans ekonomiska varuutbyte. Man får därför icke undra, om hos samma folk skulle framträda en benägenhet att företrädesvis genom skyddslagar söka förmedla lösningen af en uppgift, som de hittills icke fyllt, på hvilken de hittills icke ens pröfvats: *en mer jemt fördelad lycka åt alla* — om det äfven i detta fall för mycket fränser betydelsen af en personlig sjelfansvarighet, som det icke lärt att ge full rätt i andra. Folkets lyten hafva alldeles samma rot, som man allt hittills, och allt för länge, trott endast kunna alstra dygder.

Men äfven om de yttersta målen för denna folkrörelse aldrig kunna fullt förverkligas, om man äfven i flera fall tagit miste om medlen, så får man därför icke underkänna dess stora betydelse. Den kan närma till målet, för så vidt vi icke våga tillerkänna våra nuvarande samhällsförhållanden en absolut fullkomlighet, som utestänger hvarje möjlighet att genom deras utveckling och förbättring den ytterliga olikhet i lifvets förhållanden, som nu är förherrskande, dock skall kunna i väsentlig mån utjemnas.

Våga vi icke förneka, att dessa förhållanden kunna i flera fall förbättras, åtminstone alltid så, att större möjlighet öppnas för hvarje menniska att kunna hinna fram till en fullt värdig medborgarställning, äfvensom att nå för sig mer passande verkningsfält, komma lättare på sin rätta plats i lifvet, så kunna vi svårligen vidhålla, att just de klasser, som hafva det bäst, som hittills varit de vinnande, äro skickade att, med uteslutande af den andra parten, pröfva och döma i tidens största tvistemål; att de äro fullt opartiska, sakkunniga och framsynte för att ensamma afgöra dem, men der-

emot de, som gent emot dem vilja vinna en bättre ställning, äro ensamma om fördomar, orättvisa och misstag, äro helt och hållet inkompetenta att föra talan i egen sak, just i de frågor till hvilkas diskussion de dock gifvit uppslaget.

Är denna uppfattning opartisk, talar dock deremot, att den företrädesvis häfdas af personer, som i allt, så personligt umgänge som intressen och synsål, stå längst aflägsnade från dem de skola bedöma, och som, hur dugliga och förtjenstfulla de än må vara, dock i de flesta fall för sin samhällsställning, sin framgång i lifvet, stå i största skuld till lyckliga förhållanden, som de icke sjelfva tillskapat.

Vi se felrigtningar hos denna folkrörelse, men våga vi påstå, att den varit obehöflig, varit resultatlös, eller att det finnes för folket någon annan mer ofarlig väg till höjande af sin samhällsställning än den, på hvilket det inslagit, eller att, om den finnes, vi kunna föra det fram derpå, liksom att vi redan gjort allt hvad vi kunnat och bort göra? Vi kunna det icke, och vi kunna icke kasta denna rörelse tillbaka, och vi göra därför klokt att ärligt och öppet erkänna den som ett faktum, som vi måste räkna med, icke kunna smyga bort ur våra framtidskalkyler.

Det är ett farligt argument att framhålla felrigtningen i folkets uppfattning såsom skäl för dess qvarhållande i politisk omyndighet. Kanske dessa missuppfattningar fostras af och allt mer komma att ökas under denna omyndighet, och i hvarje fall lär dessa fels allt skarpare framträdande i vår tid svårligen kunna bestyrka deras kompetens att allt fortfarande ensamma vara folkets sjelfskrifne förmyndare, under hvilkas vård dess sunda omdöme förts alltmer vilse. Är icke folket nu fullt moget för reform, vore detta ett det starkaste skäl för reform, ty allt visar på, att under nu varande regim skall detta förhållande endast försämrast.

Då man stödjer sin förvägran af representationsrätt åt folkets flertal på sitt ogillande af de *åsigter*, som man tror, att det omfattar, gör man sig emellertid skyldig till felslut af en så sjelfklar osanning, att de svårligen kunna ursäktas som blott tankefel. Man måste först för att förskaffa åtminstone ett sken af rättslig befogenhet åt detta skäl, kunna uppvisa, att folkets flertal verkligen fast omfattar liksom äfven att det ville genomföra dessa farliga åsigter, som man finner lämpligt att utan fullgiltigare bevis än några agitatorers proklamationer tillskrifva det. Man kan det icke; erfarenheten visar tvärtom, att dessa åsigter ännu hos oss icke lyckats förvärfva mer än ett fåtal obetydliga, om än högljudda anhängare. Och, äfven om man kunde förete detta nödvändiga bevis för att fria sin

sak från den grofva orättfärdigheten, att man vill låta ett stort flertal drabbas af straffet för ett ringa fåtals misstag — hvilken befogenhet eger det i föreliggande fråga? Icke vinnes rättslig grund att utestänga större delen af folket från delaktighet i vården af allas gemensamma angelägenheter därför, att detta flertal hyllar olika uppfattningar mot det herskande mindretalet — och lika orätt som farligt torde det vara att söka göra gällande den grundsatsen, att den är samhällets fiende, som tror på fördelar hos ett annat statssystem. Tvärtom måste ju ett dylikt förhållande föra till alldeles motsatt slutsats: det är just dessa olika uppfattningar, som böra, som ega rätt att bli representerade. Endast om folkets orepresenterade flertal i allt hyllade samma åsigter som det herskande mindretalet, då vore det i sjelfva verket representeradt, och en förändring egde då blott formel betydelse. Att icke endast förhålla delaktighet i afgörandet af ytterst viktiga frågor för en part, utan öfverlemna det åt den motpart, med hvilken han har skiljaktiga intressen, det är dock att kränka den enklaste af alla rättsgrundsatser. Det finnes blott ett försvar härför, att man sjelf har rätt och motparten orätt — en skiljaktighet i uppfattning, som ju möter vid hvarje rättstvist — det försvaret tillmäter man ju icke den ringaste betydelse i vanliga fall, och det får den ännu mindre af det undantagsförhållande, som man annars vid all rättskipning funnit nödvändigt att förebygga: att man sjelf får döma i egen sak.

Hafva de invändningar, som med något anspråk på berättigande kunnat anföras mot en utsträckning af den politiska rösträtten, förlorat sin betydelse, så hafva deremot genom representationens egna åtgöranden fordringarne på en dylik åtgärd just under senaste tid vunnit nya, mycket vägande skäl. Dessa skäl visa, att det icke är blott en teoretisk rätt striden gäller, utan en rätt af den största praktiska betydelse för folket, visa att en ojemn maktfördelning nu som alltid frestar till en ojemn fördelning af skyldigheter. Den tullbeskattning, som under senare tider pålagts hela vårt folk, drabbar dock utan jemförelse tyngst de orepresenterade klasserna, på samma gång den deremot är afsedd att tillföra och äfven tillfört de starkast representerade en betydande vinst. Den utsträckta värnpligten, som äfven för de obemedlade medför de känbaraste uppoffringarne, äfven för den hafva de starkast representerade klasserna erhållit vederlag. Hvilken åsigt man än i öfrigt hyllar så om gagneligheten som rättsligheten af representationens åtgöranden i dessa begge frågor, torde man ändock nödgas medgifva, att den klass, som under senaste år endast fått vidkännas ökade bördor för egen del och dertill beskattats för att bereda andra, redan

förut lyckligare lottade, en mer gynsam ekonomisk ställning, men hvars fordran på delaktighet i dessa angelägenheters afgörande samtidigt allt bestämdare tillbakavisas som obefogad, att denna klass dock icke saknar mycket talande skäl till klagan öfver förhållen rätt, samtidigt med allt hårdare utfordrad pligt. Man kan icke heller förvänta, att den misstämning dessa orsaker alstra skall mildras af upprepade påminnelser om brist på bildning, insigt i och intresse för samhällets angelägenheter — allt som följd af sämre lönad arbete.

Men från denna orättvisa så i bevisföring som behandling söker man vända egen som andras uppmärksamhet genom att ställa i förväntan en bättre tid, en tid då man skall finna det lämpligt att göra rättvisa — ett framtidsperspektiv, som blott har det felet att, om det står allt för ovisst och aflägsset nu för att kunna tillmätas någon betydelse, det likväl skall flytta sig än längre undan i framtiden.

Man är rättrådig nog att vilja dela med sig åt en större del af folket af den politiska makt, man innehar på grund af en åtkomst, som man endast kan styrka med häfd i sak der häfd minst af allt gäller, men först *då tidens oro lagt sig*, då folkets flertal nått den politiska mognad, som man förväntar skulle göra ett dylikt medgifvande ofarligt för egna intressen, eller — för att välja ett vackrare uttryck — för fosterlandets väl. Först således då de orepresenterade i allt väsentligt hylla samma åsikter, hafva likställda intressen, fordringar och synsmål, som de representerade då — om en ytterlig reaktion verkligen kunnat åstadkomma förqväfvandet af den individualitet, hvars utveckling just är framåtskridandets så vilkor som verkan — när således deras fordran på politiskt inflytande icke längre för dem egde praktisk betydelse, vill man medgifva den. Först när folkets rättskänsla höjts och utvecklats genom att dess rätt förhållits det, dess fordringar modererats genom att upprepadt underkännas; när det förvärfvat mer djupgående politiska insigter genom att utestängas från verklig politisk erfarenhet och ansvar; när dess intresse för allmänna angelägenheter ökats alltmer under medvetandet att det icke eger något inflytande på deras afgörande, ej ens få diskutera dem på sina möten utan ett öfverlägset och smädligt bedömande; när slutligen dess allmänanda utvecklats och dess fosterlandskärlek värmts af känsla att icke ega fullt medborgerligt förtroende och dess välvilja och erkänsla mot de herskande klasserna vuxit hög under detta förmynderskap — då först, när det efter denna vidunderliga uppfostran kan fylla lika vidunderliga fordringar, då skall det få sin rätt erkänd — ej förr!

Det är alltid ett misstag att fordra, det reformer redan skola föregås af en utveckling, som man endast kan vänta som en följd af deras fortsatta inflytande; de vore i så fall öfverflödiga; men det är mer än misstag att förvänta, att den utveckling man nu fordrar skall kunna åstadkommas genom de medel man nu använder därför. Dessa medel äro emellertid icke kraftlösa och skola icke heller förfela att följdriktigt föra till sin verkan, en verkan, som likväl är alldeles motsatt den man förväntar sig. De skola allt mer föra oss in uti en hela vårt folk vanärande inbördes strid, en förhatlig kamp klasser emellan, som, om den än icke skall sluta med våldsdåd, skall medföra följder, som åtminstone icke äro lyckligare. Den söndring, som redan finnes mellan klasser och personer, som stå i ömsesidigt och nära beroende af hvarandra, skall än mer skärpas, då i striden mellan kapital och arbete införes ett ännu bittrare och oförsonligare moment: tvisten om personliga rättigheter; förtroendet för de klassers rättsinne och oveld, som nu representera staten, skall alltmer gå förloradt och på hela samhällsordningen kastas skulder för deras fel; dess omstörtande ej dess utveckling ställas som mål. Den obillighet i bedömande, som gerna vill göra sig gällande mellan ekonomiskt olika lottade samhällsklasser, skall få berättigade skäl för sig och växa till hat; den socialistiska rörelsen, som i vårt land eger sämre mark än annorstädes, skall erhålla det kraftigaste understöd den kan få: klassförtryck. Just detta, som står som yttersta orsak till en orättvis magtfördelning, det är *olika enskild egendom*, måste med nödvändighet tillskrifvas all skuld för missförhållanden, som härröra af att man gett och ännu söker bibehålla åt dem en allt för stor betydelse i förhållande till andra rättsgrunder. Egendom har aldrig varit någon fullt tillförlitlig mätare på bildning, minst vid höga mått, aldrig lika tillförlitlig under olika tider; en senare tid har gjort bildningen alltmer billig och lättillgänglig för alla, och härmed har äfven enskild egendom än mer förlorat i betydelse såsom mått derpå.

Mot dessa olyckliga följder kan man endast ställa en förhoppning, och denna grundad på en osann och nedsättande uppfattning af svenska folkets karakter. Man måste tro, att det är ett kient folk, så utan sjelfkänsla, kraft och ihärdighet, så slött och dådlöst, att det skall, hur länge än profvet varar, tålmodigt finna sig i att qvarhållas i en vanärande omyndighetsställning, som de flesta andra civiliserade folk redan frigjort sig ifrån, hos hvilka medgifvandena gått vida längre, än som här förutsättes, och det under mindre gynsamma vilkor för reform. Just vårt folk skulle så vanslägtats, att det skulle vara egnadt att lemna exempel på en anomali

utan motstykke i världshistorien: vara ett af de främsta i kultur och framåt-skridande, ett af de sista i rätt. Har man till sin fulla betydelse uppskattat allvaret och kraften hos vår tids arbetarrörelse, de resultat, till hvilka den redan fört, om man tror, att den blott är en öfvergående och tillfällig uppbrusning hos ett svagt folk, härrörande af tillfälliga orsaker, som icke ega sammanhang med hela tidsutvecklingen i öfrigt — eller om man kanske tror sig kunna köpa sig fri det rättskraf, den främst af alla bär fram, genom detta farliga nödmynt: frikostiga statsallmosor?

Hvad man med stöd af erfarenheten kan vänta att vinna af ett uppskof är endast fordringar på en vida mer genomgripande reform: rösträtt för hvarje tjuguetårig *person*; att, hvad alltid visat sig vara fallet under förlängd strid, allt fler nödgas uppgifva en moderat ståndpunkt som hopplös; att omstörtande samhällsläror vinna stöd af och förbittra klassfiendskapen — tills, då till antalets styrka alltmer kommit bildningens ledning och sammanhållning, magten slutligen faller till klasser, som man genom ett exempel lärt den farliga läran, att magt är rätt och hvilka man derförinnan hetsat att missbruka den.

I vårt land kan den slutliga utgången af striden mellan fåtalets magt och flertalets mening icke vara tvifvelaktig. Det är härvid icke blott deras styrka, hvilka kämpa för egen sak, som man måste taga i beräkning, utan äfven den redan nu stora och ständigt växande hjälptrupp af personer, som, sjelfva hörande till privilegierade klasser, likväl skola som egen upptaga andras oförrätt, som, stälda engång i valet mellan allt eller intet, hellre skola ge för stort än för litet mått af rätt.

Hvad väntar man då på? På hvilka okända skäl kan man förutse en annan utgång af striden, och om man icke kan det, hvarför vädja till en fortsatt, för hvarje dag mera förbittrad strid endast i afvaktan på än hårdare fredsslut?

Det finnes ett annat handlingssätt: att villigt erkänna och kraftigt understödja det goda och berättigade i vår tids folkrörelse, att utan dagtingan ärligt och orädd medgifva dess berättigade fordringar, icke för de fel, den svårligen kunnat undgå, frånse dess stora innebörd, den mäktiga impuls till höjande af hela vårt folks andliga ståndpunkt, som dock finnes deri.

En dylik uppfattning af tidens allvarsamma kraf skulle kunna besvärja den varsel för ond tid, som ingen af oss kan undgå att märka; den skulle åt samhällets öfverklass kunna återbörda det inflytande, den betydelse, den står på väg att alltmer förlora, och som ett upprepadt dekreterande af egen ofelbarhet och andras underlägsenhet endast är egnadt att än mer undergräfvä.

Den bildning, som är sann, som lyft sina innehafvare till en högsinnad uppfattning och en omutlig oveld vid bedömande af andras, äfven motståndares, rättsfordringar; liksom till en klarsynt blick så öfver tidens företeelser som bort till deras framtida följder — dess magt bryter ingen tid. Den bildningens innehafvare skola aldrig behöfva och aldrig fordra monopol för att häfda sitt inflytande i samhället, icke sjelfva, mot sina handlingars vitsord, behöfva upprepadt och ohördt utfärda intyget om sin egen uteslutande kompetens. För oss står lyckligtvis ännu en möjlighet öppen att kunna tillmötesgå folkets fordringar utan att i väsentlig mån nödgas bryta med bestående förhållanden. Det hade varit bättre och lyckligare, om man tagit detta tillmötesgående steg redan förut, men vi stå dock ännu icke vid den punkt, då hvarje moderat reform skall mötas af det skälet, vid hvilket hvarje debatt tystnar: det är för sent.

Ett sänkande af det politiska strecket till den kommunala rösträttsgränsen skulle, utan att medföra olägenheterna af en större och plötslig rubbning i vår politiska magtfördelning, likväl rätta nuvarande missförhållanden så långt de med full trygghet kunna rättas utan fara att, hvad kanske nedom denna gräns kunde förväntas, nya olägenheter skulle växa fortare än nya fördelar.

En dylik reform skulle icke, med utelemnandet af det berättigade kravet att hafva lärt något mer och längre i erfarenhetens allvarsamma skola, tillkasta hvarje tjuguetåring politisk myndighet och inflytande som en födelsedagsgåfva, en skänk blott af åren, likgiltigt om han under dem utvecklat karaktersstadga och duglighet nog att skaffa sig en i någon mån oberoende ställning, utan höja den till ett mål att sträfvat mot och vinna genom egen kraft och eget arbete. Och detta mål vore dock icke högre ställt, än att i regel hvarje ordentlig medborgare skall, om han allvarligt vill det, hafva hunnit fram dertill vid den ålder, då egen ansvarighet börjar göra sitt inflytande mer kraftigt gällande vid valet af egna handlingar. Med denna icke längre blott påstådda utan verkliga möjlighet öppnad för alla att kunna nå full medborgarrätt, är äfven allas rätt tillgodosedd. Den ekonomiska utvecklingen hos oss låter äfven berättigadt förvänta, att, särdeles med en noggrannare taxering än nu är fallet, antalet af dem, som komma att stanna under denna gräns, skall alltmer förminskas, och således ett fortgående utjemnande af den politiska klasskillnaden inom vårt folk komma att ega rum. Men denna gräns skall dock alltid ega kvar en betydelse: den skall från inflytande på samhällets angelägenheter utesluta flertalet af dess dåliga element, dem, som med full jemlikhet vilja dela andras framgång i

lifvet och andras rätt, men som en privilegierad klass vara fritagen från deras förtänksamhet, deras arbete och pligtuppfyllelse. Denna klass är ingen berättigad samhällsklass, den är samhällets fiende.

Det är en konventionel gräns, denna kommunala rösträttsgräns, men vi kunna icke draga andra; vi måste söka stanna vid den punkt, på andra sidan om hvilken olägenheterna kunna befarias växa fortare än fördelarne. Äfven s. k. allmän rösträtt der den införts är, äfven den, beroende af vissa godtyckligt satta kvalifikationer, såsom minimiålder, kön m. m. Representationens uppgift är för öfrigt icke att söka genomföra teoretiska idéer i deras fulla utsträckning, utan att pröfva rättsfordringar, som gjort sig fullt erkända, och tillmötesgå dem, som i denna fråga framställts, så långt den kan ega goda skäl att förvänta, det full rätt skall uppbäras af fullt medvetet personligt ansvar, åtminstone hos flertalet af dem den tillfaller.

I många uttalanden från folket har det äfven uppstått denna gräns som sin fordran, så af skäl att mot storleken af denna reform svårligen någon berättigad invändning kan göras, som att den stannar vid en gräns, som redan finnes erkänd i våra rättsförhållanden, om hvilken man derför alltid skall kunna lättare enas, än om utläggande af en ny alldeles opröfvad. Mer eller mindre befogade invändningar kunna göras deremot, men vi böra erinra oss, att ingen reform är definitiv; andra skola rätta, då behovet af rättelse verkligen framträd, hvad vi ändå aldrig kunna lemna fullt färdigt. Sträfvandet att göra en reform i allt tillfyllestgörande torde icke sällan drifvas utöfver sin befogenhet af den falska föreställningen, att, under det utvecklingen fortgår kontinuerligt, förändring i samhällsformer deremot endast bör vidtagas efter långa mellanstadier, ju längre dess bättre, och detta sträfvande blir till och med en ytterst farlig förtjenst, om det icke begränsas af en klok hänsyn till att något nu alltid är bättre än det bästa i en oviss framtid, och dröjsmål ibland det sämsta af allt.

Denna reform, som här föreslås, måste af hvarje sansadt dömande, för hvilken samhällsbevarande är liktydigt med samhällsutveckling — hvad det måste vara för att ej betyda sin motsats — erkännas som oundgängligt nödvändig för att förekomma ett olyckligt stillastående på vårt viktigaste lagstiftningsområde, liksom dess plötsliga afbrytande af mer långtgående och opröfvade förändringar, om hvilkas verkningar vi nu icke kunna bilda oss en tillnärmelsevis ens säker föreställning. Äfven den, som bortom hvarje, äfven den obetydligaste, reform endast ser faran af anarki och omstörtning i så stark förstoring, att hvarje skäl för dess berättigande liksom alla dess fördelar deraf helt och hållet bortskymmas, borde dock af sjelfbevarelsein-

stinkt manas att i detta fall låta verkliga förhållanden få ut sin rätt. Just från hans ståndpunkt är det dock af största vikt att ej vara så blindt rädd för en blott befarad verkan, att han ger oemotståndlig kraft åt de orsaker, som med nödvändighet skola framkalla den.

Från denna ståndpunkt befarar man, att hvarje sänkning af det politiska strecket endast blefve ett kort öfvergångssteg till allmän rösträtt. Äfven om denna förväntan skulle besannas, vore det ju mer välbetänkt att låta en mindre förändring föregå och förbereda, än i följd af ett ovist motstånd nödgas mottaga den större utan en öfvergångs- och uppfostringstid, som icke skall blifva utan viktiga lärdomar. I dessa sväfvande spekulationer om framtida faror, som framtiden så sällan besannar, men af hvilka man alltid lätt förledes att förbise det närvarandes vida allvarligare hot, borde dock en redig tanke få göra sig gällande, den, att vid nuvarande förhållanden kunna vi icke, få vi dock icke hoppas att stanna. Och denna tanke ensam är tillräcklig att afgöra valet. Det är icke inom hvad man vill valet alltid faller, utan ej sällan inom hvad man bör — och det är då verklig politisk omdömesförmåga så bestämdt skiljer sig från denna statsmannavishet, hvars synvidd så trångt begränsas af egna sym- och antipatier. Denna vishet tilldelar sig sjelf namnet samhällsbevarande, men historien som ger den namn icke efter dess anspråk utan efter dess följder, kallar den: revolutionär.

Denna reform skulle från representationens sida vara ett tidsenligt och välförtjent tillmötesgående af folkets nyvaknade kultursträfvande, lägga en rätt och fast grund därför. Den vore ej blott en gärd af rättvisa, utan derutöfver äfven en handling af politisk framsynthet, som skulle från ytterlighetspartiet fränkilja dess bästa beståndsdelar till ett värdefullt förstärkande af det ansvarighetsparti, hvilket satt som mål för sina sträfvanden en sansad och lugn men bestämd utveckling af bestående förhållanden. Detta parti, som icke vill omstörtning, skulle genom upptagande af folkets bästa krafter äfven vinna ökad styrka att förebygga den genom tidsenliga reformer.

Med denna reform — och vi våga som dess första följd förvänta ett ärligt medgifvande af verklig religionsfrihet och ett upphörande af barnsliga och retsamma, men likväl alldeles förfelade försök att hindra tanke- och yttrandefrihet — skulle de väsentliga klagomålen mot vårt nuvarande statskick vara afhjelpade eller kunna afhjelpas. Mot öfverdrifna och egoistiska sociala anspråk — och de kunna icke undgås och än mindre förtagas sitt inflytande därför, att de icke få göra sig hörda i riksförsamlingen — vore striden sedan en förenklad och jemförelsevis lätt uppgift, då deras målsmän fräntagits sitt enda giltiga och kraftiga argument: uppvisandet af de grofva

orättvisor, som häfdas af vårt nuvarande statsskick. I den mån berättigade anspråk vinna erkännande, skall kraften att möta oberättigade fordringar ökas, samhället skall hafva vunnit i styrka, emedan dess grundval lagts bredare och djupare; den stadgade ordningen skall tillvinna sig allt flere försvarare, ju färre hafva rättskraf mot staten, som lemnas öppna, och de oförsonliga ytterlighetsmännen bli allt mer ensamma om en strid för teorier, som allt hittills visat sig vara praktiskt utförbara, hvilka icke längre för det sansade flertalet af folket kunna ställas i förbindelse med verkliga rättskränkningar från statens sida och härigenom vinna inflytande.

Man tror icke detta, utan befarar, att, såsom följer af ett dylikt berättigadt medgifvande endast vore att förvänta, det omstörtningsspartiets skulle komma att vinna i styrka och härmed samhällets väl ställas allvarsamt på spel. Hvilken obestriddig erfarenhet om just vårt folks dåliga karakter kan man då förebringa för att styrka ett dylikt nedsättande omdöme och derpå grundad rättskränkande behandling? Skälet för att man vill fortfarande kvarhålla det i en lägre rättsställning än andra folk kan ju icke vara, att det är ett mer upplyst, mer sansadt — kanske ett tålmodigare — folk än andra? Icke ens från de länder, der rösträtt kommit lättare upprörda och mindre upplysta folk mer allmänt till del, och der icke som hos oss sär-
egna förhållanden förefinnas, som kunnat motverka de befarade följderna häraf — icke ens från dessa folks senare historia kan man hemta en erfarenhet, som ger stöd åt de farhågor man här hyser, ändock den till fullo lagt i dagen de olägenheter, som följa med allmän rösträtt. Skulle man icke med goda skäl kunna tillskrifva denna utsträckta rösträtt förtjensten af, att utvecklingen hos dessa folk, om än ibland bullrande och hotande i yttre åthäfvor, dock i verkligheten under senare tider varit lugnare och säkrare, än den visat sig vara under föregående, mindre fria förhållanden. Kanske har denna allmänna rösträtt varit den säkerhetsventil, som, då den lemnat tillfälle för olika åsigter att göra sig fullt rättsligt beaktade, just förekommit våldsamma försök att skaffa dem erkännande. Hyser man emellertid den sorgliga tro om vårt folk, att det står lägre än de flesta andra, att det, trots såväl den omsorgsfulla uppfostran det erhållit och erhåller under statens och kyrkans gemensamma omvårdnad som den försigtighet, med hvilken man velat skydda det äfven såsom uppvuxet för smittan af falskaläror, är så i saknad af sundt omdöme, sans och rättskänsla, att det är redo att följa hvilka fanatiska eller illvilliga agitatorer hur långt som helst; tror man härtill, att det icke ens under ett ökad inflytande af kulturens mäktigaste krafter, frihet och rätt, kan fostras till sundt omdöme och rättsinne

— då måste man förtvifla om vår framtid, ty om detta folk blefve farligt med erkänd rätt, är det ännu farligare, hänvisadt till andra utvägar att söka göra sina synsmål gällande. Detta folk har då hittills blott egt en enda egenskap, som räddat samhället, sin tålmodiga fördragsamhet, och äfven den har det vuxit och växer alltmer ifrån. Det börjar känna sin magt och betydelse, det räknar sina led, men det får icke hoppas på rätt — det är alltid att inleda det i frestelse. Om man ej tror detta folk om godt, icke *kan* tro på egen förmåga att förbättra det, hvad hoppas och tror man då på? — — på kraften blott af en fortsatt orättvisa?

Det är en farlig tro, att vi, den ena parten, skulle stå utan skuld till den bittra klassöndring, som så fullt karakteriserar vår tid, att, om vi än icke vilja skjuta skulden därför blott på den andra, den skulle ha sin orsak i tidsutvecklingen, inför hvilken vi stå lika magtlösa som ansvarsfria. Det är icke så — på oss ankommer dock att borttaga alla *lagsatta* klassgränser, på begge parterna att genom ömsesidigt tillmötesgående söka förminska de skiljaktigheter, som man med lagstiftningsåtgärden förgäfves skall söka utjemna, emedan deras orsaker icke kunna undanröjas af människors beslut.

I den mån man från begge sidor lyckas förvärfva en ädlare, mindre egoistisk uppfattning af lifvets förhållanden, lyckas höja sig till en sannare och bättre tro på *vårt folk i dess helhet*, ett varmare intresse för allas lycka, skall just denna vaknade sjelfständighetsrörelse hos samhällets orepresenterade klasser, hvilken man nu rädes och allt framgent vill stänga ute på rättslöst område, kunna föra till lycka och framgång för hela samhället, tillföra det nya försummade krafter för en fortsatt utveckling; en utveckling, som tar lika hänsyn till allas intressen och därför skall alltmer förena allas intressen. En ädlare uppfattning af människorätt, ett bättre mått på människovärde, icke längre blott teoretiskt erkändt utan praktiskt tillämpadt i lifvet, skall kunna omskapa vårt samhälle, utan att låta det först genomgå några af dessa bittra pröfningar, som alltid ha sin orsak i gamla orättvisor, så i sed som lag, hvilka man låtit qvarstå så länge, att de icke kunna botas, utan att botemedlet för med sig nya, ännu svårare orättvisor.

Det är ett klent, ett på samma gång hårdlärdt och glömskt folk, som upprepadt behöfver underkastas denna stränga tuktan af vexlande stillastående och omstörtning, anarki och reaktion för att motas fram till utveckling. Vårt folk har dock icke egt dessa fel, det har aldrig varit ett politiskt lättsinnigt folk, och det är nu på dess representation den an-

svarsfulla uppgiften hvilat att icke förverka detta omdöme genom att i oförlätlig sorglöshet blott se tiden an, under det missförhållanden inom vårt samhälle kvarstå och för hvarje dag alltmer utvecklas, hvilka kunna medföra att äfven vi skola för framtiden lemna något af dessa vanärande exempel, som förvaras i historiens saköreslängd öfver folkens fel och straff.

Vi kunna och skola undgå det, men endast om vi lärt oss fullt inse och känna, att ett folk, som icke klenmodigt rädes att ge fullt mått af rätt, just det är ett folk, som också kan fullt häfda rätt; att ett starkt folk, som icke vacklar fram mellan ytterligheter, *det är ett rättvist folk.*

På anförda skäl, och de kunna i korthet sammanfattas i: för att göra rättvisa; för att undvika att, efter en olycklig tid af hat och strid, nödgas på en gång göra ännu större medgifvanden, lemna en större magt åt folkklasser, som man derförinnan retat att missbruka den; för att bota ett erkänt, snabbt växande ssmhällsöndt med en åtgärd, som i tid använd skall verka till försoning, fördröjd åter kanske krävas som ett medel till hämd; för att reformera, medan reformen ännu är handling af rättvisa och förtroende, egnad att verka till utvecklande och stärkande af dessa egenskaper äfven hos folket — på alla dessa fullgoda skäl får jag föreslå:

att Riksdagen behagade besluta följande ändrade lydelse af § 14 Riksdagsordningen:

Valrätt tillkommer, inom den kommun der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man.

Stockholm den 25 januari 1892.

P. G. Petersson.

Uti motionens syfte instämma

C. G. Bruse.

Joh. Nydahl.